ENSIO KETTUNEN

VERINEN MARSSI

HYÖKKÄYS ITÄ-KARJALAAN KESÄLLÄ 1941

Verinen Marssi

© 2017 Ensio Kettunen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978 – 951 – 568 – 141 - 6

Ensio Kettunen

Verinen Marssi

Sisällys

Lukijalle 9
Evakkomatka 11
Palvelukseenastumismääräys 25
Toinen pataljoona 37
Ensimmäinen pataljoona 53
Kolmas pataljoona 57
Vahdinvaihto Ilomantsissa 69
Marssi rajalle 81
Hyökkäys rajan yli itään 97
Kirkkolahden taistelu 115
Alokaskomppanian verinen tulikaste 123
Rättimäen taistelu 147
Sortavalan mottitaistelut 165
Sortavalan valtaus 191
Levähdystauko Sortavalassa 209
Marssien vanhalle rajalle 219
Emme hyökkää enää 225
Rajan taakse Karjalaan 235
Nirkan valtaus 251
Kaskanan erämaakylä 267
Lähteet 291

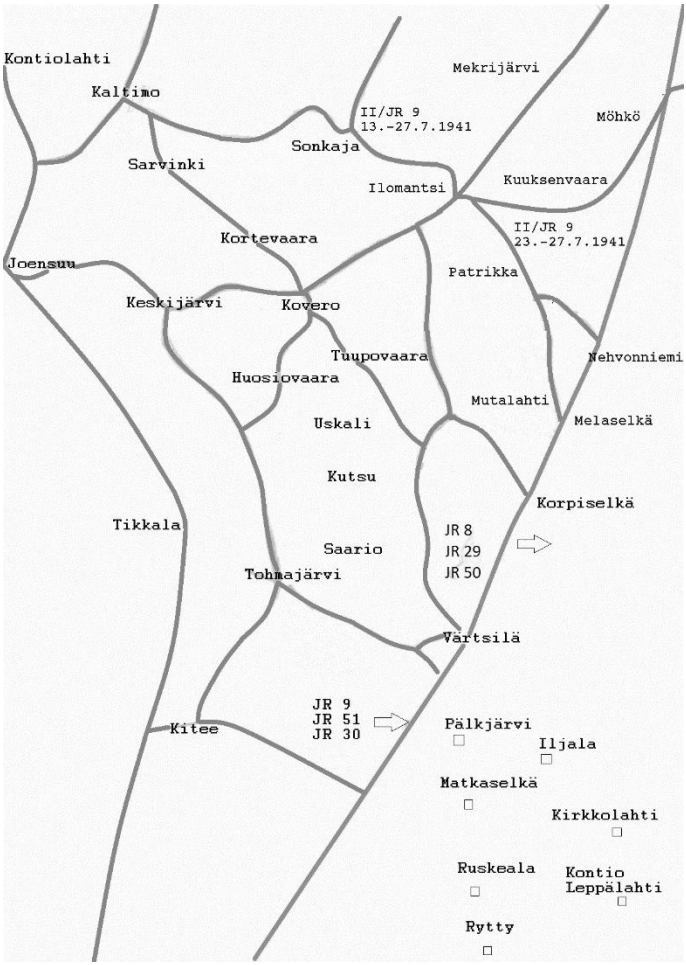

JR 9 asemapaikat kesällä 1941

Lukijalle

Tämä kirja on kolmas osa Syväri -sarjaan kuuluvista teoksistani. Kirjassa kerrotaan välirauhan ajasta, suomalaisjoukkojen liikekannallepanosta ja jatkosodan alkutaipaleesta. Kirjan tapahtumat ajoittuvat joulukuusta 1939, aina syyskuulle 1941 saakka. Tarina alkaa talvisodan evakkomatkasta, jatkuen välirauhan tapahtumilla Ilomantsissa ja seitsemännen divisioonan etenemisestä Suomen vanhaan Karjalaan ja sieltä edelleen Itä-Karjalaan. Karjalan armeija aloitti hyökkäyksen itään 10. heinäkuuta 1941. Seitsemäs divisioona eteni Tohmajärveltä ja Värtsilästä kohti Pälkjärveä ja Ruskealaa. Hyökkäys jatkui rajuna koko kesän ja vanhat rajat saavutettiin pääosin elokuun alkuun mennessä. Sortavala saatiin kuitenkin vallattua vasta 15. elokuuta 1941 ja sen jälkeen seitsemäs divisioona jäi lepoon Sortavalan eteläpuolelle. Divisioona jatkoi etenemistä kohti Suomen vanhaa rajaa 21. elokuuta 1941.

Marssireittinä oli Sortavala, Kirjavalahti, Läskelä, Nietjärvi, Uomaa, Kolatselkä, Palalahti ja Vieljärvi, jossa pidettiin syyskuun alussa muutaman päivän tauko. Eteneminen Vieljärveltä jatkui taistellen kohti Syväriä. Matkalla Syvärille kaatui seitsemännestä divisioonasta satoja suomalaisia. Kirjassa mainitut henkilöt ja tapahtumat ovat aitoja, vuoropuhelut ovat osin fiktiivisiä, mutta kaikki kerrotut tapahtumat pohjautuvat päiväkirjoihin tai aikalaisten kertomuksiin. Kirjassa olen kursiivilla merkinnyt muistiinpanoista ja haastatteluista kerätyt aineistot.

JR 9 joukot marssilla Tohmajärvelle 1941

Ilomantsi 1939 - 1941

Evakkomatka

Ilomantsissa, pieni Melaselän kylä heräili uuteen aamuun. Ulkona oli hämärää, lämpötila oli hiukan pakkasen puolella. Edellisenä iltana satanut lumipeite oli rikkumaton. Radiosta kuultiin, että Neuvostoliitto oli jatkanut hyökkäystä Suomeen. Melaselkään oli tuotu yöllä viesti, että kaikkien kyläläisten oli siirryttävä puoleen päivään mennessä Nehvonniemeen, josta linja-auto tulisi hakemaan kyläläiset Ilomantsiin. Mukaan kukin saisi ottaa repun tai pienen nyytin, jonka jaksoi itse kantaa. Purmosten nelihenkinen perhe etsi mukaan tärkeimpiä tavaroita, sulloen ne reppuihin. Annaäiti siivosi tuvan pöydän ja lattiat, tytär Raakel levitti lattialle puhtaat matot. Perhe siirtyi nyytteineen ulos ja isäntä Nikolai työnsi talon ulko-oven kiinni, laittaen tapansa mukaan puisen pönkän ovelle. Nikolai sanoi ääneen:

- Vielä myö tullaan tänne takaisin!

Perhe oli aloittamassa evakkomatkaansa Iisalmeen. Navetassa oli kolme lehmää, yksi hieho ja kaksi vasikkaa, sekä puolenkymmentä lammasta. Eläimille Anna kantoi suuren määrän heiniä syötäväksi ja vettä juotavaksi. Isäntä talutti Veikko nimisen hevosen tallista ulos Aarnen kanssa, jonka jälkeen perhe lähti kävelemään Melaselän kauppaa kohti. Onni Härkösen kaupan kohdalla isäntä kääntyi katsomaan omaa kotitaloa, joka näytti alakuloiselta hämärässä aamussa. Katse kiersi mäen päällä olevaan kouluun, jossa näkyi vielä valoa luokkahuoneen ikkunoista. Onni Härkösen vaimo Sandra ja Onnin sisar tulivat lapsikatraan kanssa ulos kaupasta, tarjoten matkalaisille mukaan tavaroita, sillä ne jäisivät muutoin vihollisten haltuun.

- Ottootte hyvät ihmiset tiältä mitä halluutte, kaikki jiäpi muuten ryssille, puheli pienikokoinen Sandra. ”Rupeloksi” kutsuttu Onnin isä, Aapeli tuli ulos kaupasta suuri pullea reppu selässä. Hän lähti Purmosten kanssa kävelemään

kylänraitille, joka laskeutui tsasounan kohdalta alas rantaan. Osa kyläläisistä kävi tsasounassa hiljentymässä viimeisen kerran, ennen evakkoon siirtymistä. Tsasounan sisällä oli hämärää, sillä harmaantunut katto ja sitä kannattelevat kattoparrut pimensivät huonetta. Alttaripöydän yllä olevat ikonostaasit olivat vanhoja ja kuluneita. Alttarin viereisellä pöydällä paloi kynttilä, joka loi pyhätön sisään valjua ja huojuvaa valoa. Ovella tehtiin viimeiset ristinmerkit, vilkaisu kylän suuntaan ja matka Viiksinselän yli, kohti Nehvonniemeä alkoi. Jää ratisi kylän evakkojen alla ja lehmät ja hevoset liukastelivat liukkaalla jäällä. Evakot saapuivat Nehvonniemeen aamupäivällä, jossa he jäivät Tammiston taloon odottamaan luvattua autokyytiä. Talon tytöt keittivät evakoille kahvia ja antoivat ruokaa. Pitkän odottelun jälkeen tuli Saarikiven linja-auto, johon evakkoon menevät lapset ja naiset sulloutuivat, miehet jatkoivat kävellen matkaa kohti Ilomantsia, jossa hevoset otettaisiin sotaväen käyttöön.

Melaselän kylä talvella ja kesällä 1939

Ilomantsiin menevät tiet ruuhkautuivat suuren evakkopaljouden vuoksi. Ihmisiä käveli karja-laumojen kanssa keskellä tietä ja linja-auton-kuljettaja sai tuon tuosta pysähtyä eteen hyp-päävän lehmän tai lampaan vuoksi. Vihdoin il-tapäivällä, päivän jo hämärtyessä, saavuttiin Kaltimon asemalle, jossa oli paljon ihmisiä

odottamassa eteenpäin kuljetusta. Pitkä odottelu päättyi yöllä ja evakkoon menijöiden matka jatkui härkävaunuilla kohti Iisalmea, jonne saavuttiin seuraavana aamuna. Asemalta perhe kuljetettiin linja-autolla Runnin kylässä olevaan Runnin kartanoon, jossa heidät majoitettiin vanhaan rakennukseen. Purmoset saivat asuttavaksi pienen huoneen, toisen ilomantsilaisperheen kanssa. Huone oli kylmä ja vetoinen. Huoneen lämmönlähteenä oli pieni rautainen hellauuni.

Seuraavina viikkoina talvi vankisti otettaan ja usein huoneen lämpötila laski pakkasen puolelle. Polttopuut perhe haki kunnan määräämistä paikoista. Kylmä ja pimeä talvi muuttui pikku hiljaa kevääksi. Maaliskuun alkupuolella kuultiin radiosta uutisia mahdollisesta rauhasta Neuvostoliiton kanssa. Mieliala laski, kun evakot kuulivat, että oma kotikylä, Melaselkä jää rauhassa Neuvostoliiton puolelle. Kevät -40 oli muuttunut vehreäksi kesäksi, kun perhe sai luvan palata linja-autolla Iisalmesta

Lieksan kirkkoon, jossa evakot viettivät muutamia päiviä. Eräänä päivänä perhe siirrettiin linja-autokuljetuksena Ilomantsiin. Siellä heidät majoitettiin ortodoksisen seurakunnan pikkupappilaan. Asuminen oli aluksi hankalaa, sillä kirkkoherra olisi tahtonut häätää perheen muualle. Syyksi kirkkoherra ilmoitti, että pikkupappilaa tarvitaan seurakunnan käyttöön. Pitkän taistelun jälkeen perhe sai luvan jäädä pikkupappilaan aina syksyyn 1941 saakka, jolloin he palasivat Melaselkään.

Jatkosodan alkaessa kesäkuussa 1941 venäläiset joukot vetäytyivät Melaselästä heinäkuun loppuun mennessä. Heinäkuussa perheen vanhin poika Vihtori haavoittui Ruskealassa päähän osuneesta sirpaleesta ja hän oli pitkään poissa rintamalta. Perhe palasi marraskuussa 1941 Melaselkään mukanaan kaksi valtion lahjoittamaa lehmää. Kylän mäellä he näkivät, että pääosa kylän taloista oli palanut maan tasalle. Perhettä jännitti, onko oma kotitalo poltettu? Viimeinen he näkivät, että oma

Talvisodan jälkeen itärajan kunnissa ihmiset rakentavat uutta tulevaisuutta. Kesällä 1941 uuden sodan uhka ajaa ihmiset toiselle evakkomatkalle. Kesäkuun ollessa kauneimmillaan, rajamiehet jakavat palvelukseenastumismääräyksiä rajakylien reserviläisille. Ilomantsin reserviläiset kootaan Enoon, Kaltimoon, josta matka jatkuu marssien Tohmajärvelle Peijonniemeen ja Petroinvaaraan. Karjalan armeija marssii rajan yli itään 10. heinäkuuta 1941 ja hyökkäys jatkuu elokuulle saakka rajuna ja verisenä kohti Suomen vanhaa rajaa.

Eteneminen on JR 9 joukkojen osalta hidasta, vihollisjoukot tekevät voimakasta vastarintaa. Rykmentistä kaatuu ja haavoittuu paljon miehiä ensimmäisinä viikkoina. Väsyneet miehet taistelevat useita päiviä eturintamassa ilman lepotaukoja. Elokuussa Sortavalaa puolustavat Neuvostojoukot saadaan mottiin ja kaupunki vallataan elokuun puolivälissä suomalaisille. Seitsemännen divisioonan miehet pääsevät muutaman päivän ajaksi lepoon Sortavalan eteläpuolelle. Marssi jatkuu pienen tauon jälkeen Nietjärven, Uomaan, Kolatselän ja Palalahden kautta Vieljärvelle. Matkalla sää muuttuu syksyisen koleaksi, jatkuvaksi vesisateeksi. Osa miehistä kapinoi esimiehiä vastaan ja kieltäytyy ylittämästä vanhaa Suomen rajaa. Kuulustelujen jälkeen päästään jatkamaan etenemistä ja ensimmäiset taistelut Itä-Karjalan alueella käydään Nirkassa ja Kaskanassa.

Kirjassa mainitut henkilöt ja tapahtumat ovat aitoja, vuoropuhelut ovat osin fiktiivisiä, mutta kaikki kerrotut tapahtumat pohjautuvat päiväkirjoihin tai sodan kokeneiden miesten tai naisten kertomuksiin.

9 789515 681416

BoD™ BOOKS on DEMAND

www.bod.fi